

מנחות לז, ב- עניינים שונים

ספרי במדבר פרשת שלח פיסקא קטו

על כנפי בגדיהם, שומע אני אף בעלי שלש ובעלי חמש ובעלי שש ובעלי שבע ובעלי שמנה במשמע ת"ל על ארבע כנפות כסותך (שם /דברים כ"ב י"ב/) **יצאו בעלי שלש ובעלי חמש** ובעלי שש ובעלי שבע ובעלי שמנה מן המשמע משמע מוציא את אלו ומביא כרים וכסתות ת"ל אשר תכסה בה (שם /דברים כ"ב י"ב/) [פרט לכרים וכסתות או אשר תכסה בה] שומע אני אף כסות לילה במשמע ת"ל וראיתם אותו ביום ולא בלילה ואם היתה מיוחדת ליום ולילה תהא חייבת בציצית משמע מוציא את כסות לילה ומוציא את כסות סומא ת"ל והיה לכם לציצית מכל מקום.

5

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף מג עמוד ב

מיבעי להו לכדתניא: על ארבע כנפות כסותך, ארבע - ולא שלש; אתה אומר: ארבע ולא שלש, או אינו אלא ארבע ולא חמש? **כשהוא אומר: אשר תכסה בה - הרי בעלת חמש אמור**, ומה אני מקיים על ארבע? ארבע ולא שלש; ומה ראית לרבות בעלת חמש ולהוציא בעלת שלש? **מרבה אני בעלת חמש שיש בכלל חמש ארבע**, ומוציא אני בעלת שלש שאין בכלל שלש ארבע.

10

תלמוד בבלי מסכת זבחים דף יח עמוד ב

אמר ר' ירמיה מדיפתי: מרושלין שלא סילקן תנאי היא, דתניא: על ארבע כנפות כסותך ארבע ולא שלש, או אינו אלא ארבע ולא חמש? כשהוא אומר: אשר תכסה בה - **הרי בעלת חמש אמור**, הא מה אני מקיים ארבע? ארבע ולא שלש, ומה ראית לרבות בעלת חמש ולהוציא בעלת שלש? מרבה אני בעלת חמש - שיש בכלל חמש ארבע, ומוציא אני בעלת שלש - שאין בכלל שלש ארבע; **ותניא אידך: על ארבע כנפות כסותך - ארבע ולא שלש, ארבע ולא חמש**; מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר סבר: יתר כמאן דאיתיה דמי, ומר סבר: כמאן דליתיה דמי! לא, דכ"ע כמאן דאיתיה דמי, ושאני הכא, דרבי רחמנא אשר תכסה בה.

15

20

רש"י מסכת זבחים דף יח עמוד ב

ולא שלש - לימד על טלית של בת שלש כנפות שפטורה מן הציצית והיכי דמי כגון שעיגל אחת מד' כנפיה. בת חמש - כגון שחתך מעט מן הכנף ולא עיגל שני מורשי קרנתא ממקום חתך דנעשה כשתי כנפות. הרי בעלת חמש אמור - לחיוב דריבויא הוא.

מר סבר - מאן דפטר בעלת חמש סבר לא אמרינן יתר כמאן דליתיה דמי אלא כמאן דאיתיה הוא ולא קרינן לה בת ארבע ומאן דמחייב ס"ל יתר כמאן דליתיה דמי להאי חמישי וגבי מרושלין נמי לא הוי ייתור בגדים.

25

רש"י מסכת מנחות דף לז עמוד ב

בעלת חמש - שחתך מקרן הא' באלכסון והווי בה שני קרניים ותנא לקמן בהתכלת (דף מג:): טלית בעלת חמש חייבת בציצית ויליף מריבויא דאשר תכסה בה לת"ק דאמר מצוה אחת הן סבר ארבעה דוקא למצוה אחת וכי רבי רחמנא בעלת חמש להטיל ארבע כנפותיה רבייה ולא להטיל לכנף חמישי ומצות ציצית בד' כנפות ולר' ישמעאל דאמר ארבעתן [ארבע] מצות כי רבי רחמנא בעלת חמש נמי להטיל לכולהו רבייה דהא כל חד מצוה באנפי נפשה.

30

רמב"ם הלכות ציצית פרק ג הלכה ג

על ארבע כנפות כסותך בעלת ארבע ולא בעלת שלש, אם כן בעלת ארבע ולא בעלת חמש, תלמוד לומר אשר תכסה בה אפילו בעלת חמש או יותר על זה, ולמה אני מחייב בעלת חמש ופותר בעלת שלש ושתייהן אינן בעלי ארבע כנפות מפני שיש בכלל החמש ארבע, לפיכך כשהוא עושה ציצית לבעלת חמש או שש אינו עושה אלא לארבע כנפים המרוחקות זו מזו מאותן החמש או השש בלבד, שנאמר על ארבע כנפות כסותך.

35

ג ורבנן האי אשר תכסה בה מאי עבדי ליה. מבעיא ליה לכדתניא על ד' כנפות כסותך ארבע ולא ג'. אתה אומר ד' ולא ג' או אינו אלא ד' ולא ה'. כשהוא אומר תכסה בה הרי בעלת ה' אמור הא מה אני מקיים ארבע ד' ולא ג'. ומה ראית לרבות בעלת ה' ולהוציא בעלת ג'. מרבה אני בעלת ה' שיש בכלל ה' ד'. ומוציא אני בעלת ג' שאין בכלל ג' ד'. ואידך נפקא ליה מאשר והא דתניא בספרי בפרש' ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם שומע אני אף בעלי ג' ובעלי ה' ובעלי ו' ובעלי ז' ובעלי ח' במשמע ת"ל ארבע כנפות יצאו בעלי ג' ובעלי ה' ובעלי ו' ובעלי ז' ובעלי ח'. **נ"ל דהכי פירושו אי לא כתיב אלא על כנפי בגדיהם ה"א דכל (ס"א שבכל) כנפים שיש לבגד אמרה תורה לעשות ציצית הן מעט הן הרבה ת"ל על ד' כנפות ונתמעטו מעט והרבה.** ובעלי ג' פסול אף אם הטיל ארבע (ס"א והרבה. ונתמעטו בעלי ג' שהוא פסול אף אם הטיל בו בד' ציצית) דעל ארבע בעיא וליכא. **ונתמעטו בעלת ה' ויותר שאין להטיל בכל הכנפים אלא בד' מהם:**

ספד יראים סימן תא [דפוס ישן - ז']

תניא בפרק התכלת [מ"ג ב'] ובזבחים פ' שני [י"ח ב'] על ארבע כנפות כסותך ארבע ולא שלש או אינו אלא ארבע ולא חמש כשהוא אומר אשר תכסה בה הרי בעלת חמש אמור הא מה אני מקיים ארבע ד' ולא שלש וכו' ומה ראית כו' **ולא קי"ל כי הא מתניתא אלא כי הא דתניא התם בשמעתא גופא בזבחים ד' ולא חמש ד' ולא שלש** ואשר תכסה בה מיבעי ליה כר' שמעון לרבות כסות סומא ומנלן דכי האי מתניתא קי"ל דאמרינן בשילהי הקומץ [ל"ז ב'] **אמר רב משרשיא בריה דרב אידי האי מאן דבצריה לגלימיה לא עבר ולא כלום מ"ט שויה טלית בעלת חמש אלמא טלית בעלת חמש פטורה ויש פירוש אחר אך זה עיקר.**

קרו אורה מסכת זבחים דף יח עמוד ב

שם גמרא מרושלין שלא סילקן תנאי היא דחדא מרבי בעלת ה' וחדא ממעט. מאן דממעט ס"ל כמאן דאיתיה, ולא מיקרי בת ד' כנפות, ופטורה, ומאן דמרבי ס"ל כמאן דליתיה, ומ"מ בת ד' היא, והיתר כמאן דליתיה, ונהי דאי לאו אשר תכסה הא אמרינן ד' ולא ה', כדאיתמר בברייתא, מ"מ מהאי טעמא איתרבי דיש בכלל ה' ד', דיתר כמאן דליתיה. ומסיק דלכ"ע כמאן דאיתיה, ושאיני הכא דכי אשר תכסה. וי"ל דלהאי דיחויא ס"ל דאי כמאן דליתיה לא הוי צריך קרא לרבווי, דלא אימעט מד' כנפות כסותך. **ומוכח משמעתין דמאן דמרבי בעלת ה' היינו לתלות בו בד' כנפות, אבל לא בכל כנפיו, דאי לחייבו בכל כנפיו קאמר, מאי קאמר דס"ל כמאן דליתיה. אדרבה כמאן דאיתיה הוא וחייב בכל כנפיו, וד' כנפות כסותך אתי למעוטי שלא יפחות מד', אבל יותר לא אימעט, וצריך לעשות בכמה כנפים שיש בו. אלא וודאי זה אינו, דיותר מד' ציצית לא עבדינן, וכדכתיב (דברים כ"ב, י"ב) גדילים כו' על ד' כנפות כסותך. ואשר תכסה בה אתי לרבווי דאפילו יש יותר מד' מ"מ תעשה על ד' מהן, ודי הצ"ק ז"ל אינן מובנים.**

ובמנחות סוף פ' הקומץ (מנחות ל"ו ע"ב) אמרינן דמאי איכא בין ת"ק דאמר ארבעתן מצוה אחת הם לר"י דאמר ארבעתן ד' מצות, טלית בעלת ה' איכא בינייהו, דלת"ק אינו נותן אלא בד' כנפות, דכן היא מצותה ולא יותר, ואפילו יש לה כנפים הרבה, ולר"י דאמר כל כנף מצוה לעצמו הוא צריך לעשות בכל הכנפים, כן פירש"י ז"ל. **ולפ"ז יש לדקדק מנלן לר' ירמיה דמאן דמרבי בעלת חמש הוא משום דס"ל כמאן דליתיה דמי, דילמא הך ברייתא אתיא כר' ישמעאל דבעלת ה' איתרבי לכל הכנפות, ולא אימעט אלא פחות מד'.** והיותר קשה דמשמע דאתי לסיועי לשמואל דס"ל מרושלין כשירים, והיינו כהך ברייתא דמרבי בעלת חמש משום דיתר כמאן דליתיה דמי. והרי שמואל ס"ל במנחות שם כר"י, וא"כ ליכא סיעתא מהא דאיתרבי בעלת חמש, כיון דלכל הכנפים איתרבי. והיה נראה לפרש הא דאיכא בינייהו בעלת ה' איפכא, דלת"ק דס"ל דמצוה אחת היא לעשות ד' ציצית, בעלת ה' ג"כ חייבת לעשות ד' ציצית. אבל לר"י דס"ל דד' מצות הם והחיות הוא על כל כנף בעלת ה' פטורה, כיון דאיכא חמש כנפות, והמצוה לא נאמרה אלא בד' כנפות. ור' ירמיה בעי למימר דאפילו לר"י חייבת, דיתר כמאן דליתיה דמי, והוי כמו בת ד' כנפות. ודחי הש"ס

- 80 **דכ"ע כמאן דאיתא, ושאני הכא דכתיב אשר תכסה בה, והיינו לת"ק דר"י, אבל לר"י פטורה, כיון דכמאן דאיתיה דמי, והתורה לא חייבה אלא בד' כנפות.** והבה"ז ז"ל הקשה מנלן דהני תרתיה ברייתא פליגי, דילמא לא פליגי, והא דאמר ד' ולא ה' היינו דאינו עושה בכל ה', וכמו שפ"י הרא"ש ז"ל (בה"ק) ד' הספרי (שלח, ט'). ובאמת דברי הספרי לא משמע כפ"י הרא"ש ז"ל, דתני יצאו בעלת חמש כו', משמע דהבגד פטור. וכדאמר שם אוציא אני את אלו ולא אוציא כרים וכסתות כו', משמע דאלו יצאו לגמרי, אבל מה שקיים בזה ד' היש מראשונים שפסקו דבעלת ה' פטורה לגמרי אין זה מספיק, כיון דרב שישא דהוא אמורא ס"ל לחיובא, כדאמר בסוף הקומץ רבה (מנחות ט"ז ע"ב) האי מאן דבצריה לגלימיה כו' שויה בעלת ה', וכן רבה בר אהינא (שם ל"ו ע"ב), דלפירש"י ז"ל ת"ק ור"י ס"ל דבעלת ה' חייבת, ולפי מה שפ"י ת"ק ס"ל דחייב. ועי' בש"ע א"ח (סי' י"י) ובד"י האחרונים ז"ל שם.
- 85 ואחרי העיון מצאתי בהגהת מיימוני פ"ג מה' ציצית (ה"ג אות ב') דהרא"ם ז"ל מפרש מימרא דרב שישא להיפוך, דשויה בעלת ה' ופטורה. וכן הא דאיכא בינייהו בעלת ה' ג"כ להיפוך, דלת"ק פטורה ולר' ישמעאל חייבת. וצ"ל דסברתו היא דלת"ק דמצוה אחת היא אין להוסיף עליהם, ואי בעלת ה' היא פטורה לגמרי. ולר"י דכל כנף מצוה לחוד היא בעלת ה' איתרבי ג"כ לכל כנפים. ועי' בספר יראים עמוד היראה.
- 90 הלכות קטנות למרדכי (מנחות) פרק התכלת [המתחיל ברמז תתקלט] גרסינן שלהי הקומץ [שם] התם כרמלית דרבנן הואי אומר ה"ר שלמה מדרוש [רמז תתקמד] שאם נפסק לאיש חוט של טלית בשבת שאסור ללבושו עד שיתקן אותו שאם לובשו עובר בעשה דיש לו ד' כנפות והשיב ר"י דליתיה כדמוכח בשמעתין דאע"ג דאיפסיק בכרמלית דרבנן [*לא הוי] [*מצאתי הגי' במ"י והוי שרי] שרי משום כבוד הבריות דלא דחינן אלא לאו דלא תסור לכן נראה לר"י דמ"ע דציצית אינו אלא להטיל בו ציצית כשילבשו ולא אמר הכתוב בלשון לא תלבש בגד שיש לו ד' כנפים בלא ציצית דאז ודאי היה הדין עמו אלא מ"ע גרידא להטיל בו ציצית ומכל מקום אין הטלית אסור ללבוש וגם אין עובר כיון שאין עתה יכול להטיל בו שהוא שבת ובחול ודאי עובר כל שעה שלובשו בעשה דהטל בו ציצית וכן במזוזה ומעקה ותדע דאטו [*במזוזה] [*בלא מזוזה] יאסר ליכנס בבית אלא בעמוד ועשה קאי ותו לא ע"כ לשון תוס'
- שפת אמת מסכת מנחות דף לז עמוד ב
- 100 שם מאי בינייהו כו' **יש להוכיח מכאן דאסור מן התורה לילך בטלית בלי ציצית אפי' באונס שאין לו ציצית** דאלת"ה טובא איכא בינייהו אם אין לו רק ג' ציצית דלת"ק אין תועלת באלו ולר"י יעשה עכ"פ ג' ציצית לאפוקי מהפוסקים דס"ל דליכא איסור בזה רק דמחויב לעשות ציצית ואי אונס היא ורחמנא פטרי מותר לילך בהבגד בלי ציצית והביאו רא"י לדבריהם מסוגיא דבסמוך דאיפסיק קרנא דחוטי' ומסיק הש"ס דהוי איסור כרמלית דרבנן והלא יש איסור לילך בהבגד אך אין זה רא"י דפ"י הגמ' דאיפסיק קרנא ונעשית עגולה **דפטור מציצית [ומ"מ איסור הוצאה בשבת איכא אפי' היכא דהטלית פטור מציצית] אבל בגד המחויב**
- 105 **בציצית אסור ללבוש בלי ציצית** כדמשמע הכא והא דאמר"י סדין בציצית איכא בינייהו הגם דבלא"ה עשה איסור דלובש בגד בג' ציצית אבל באיסור דכלאים דחמור פליגי :